Kukaslompolonvaaran luontoselvitys asemakaavaa varten

Muonion kunta
8.12.2022

LUONTO SELVITYS KANGAS

Y-tunnus: 2997914-4 · Urpakuja 8, 98530 Pyhätunturi
pia@luontoselvityskangas.fi · 040 594 4222
www.luontoselvityskangas.fi

SISÄLLYSLUETTELO

1 JOHDANTO 2
2 LUONTOKOHTEIDEN ARVOTTAMINEN JA SUOSITUKSET 3
2.1 Luontokohteiden arvottaminen 3
Arvoluokka I: Lainsäädännöllä turvatut kohteet 3
Arvoluokka II: Erityisen tärkeät kohteet 4
Arvoluokka III: Monimuotoisuutta turvaavat kohteet 4
Arvoluokka IV: Monimuotoisuutta tukevat kohteet 4
2.2 Suositukset 5
3 KUKASLOMPOLONVAARAN ASEMAKAAVA-ALUEEN YLEISKUVAUS 5
4 HUOMIONARVOISET KOHTEET SUOSITUKSINEEN 7
4.1 Lähde ja tihkupinta 8
4.2 Vanhat havupuuvaltaiset kangasmetsät 9
4.3 Ruohokorpi 10
4.4 Tuore keskiravinteinen lehto 10
4.5 Kalliometsä 11
4.6 Lajiesiintymät 12
5 MUUT SUOSITUKSET 13
LÄHDELUETTELO 15

Pohjakartat: © Maanmittauslaitos 2022

Valokuvat: Niina Sankari
Kannen valokuva: Tuoretta kangasmetsää Kukaslompolovaaralla

LUONTOSELVITYS KANGAS

LUONTOSELVITYS KANGAS OY

Y-tunnus: 2997914-4 · Urpakuja 8, 98530 Pyhätunturi
pia@luontoselvityskangas.fi · 040 594 4222
www.luontoselvityskangas.fi

1 JOHDANTO

Kukaslompolonvaaran asemakaava-alue sijaitsee kiinteistöillä 498-893-11-1 ja 498-405-878-4 Muonion kunnan alueella noin seitsemän kilometriä Äkäslompolosta pohjoiseen (Kuva 1). Muonioon on linnuntietä noin 38 km ja Kittilään noin 32 km. Luontoselvityksen on tilannut Metsähallituksen aloitteesta Muonion kunta. Tavoitteena on kaavoittaa alueelle matkailua palvelevia alueita ja rakentaa mm. huviloita, kota, rantasauna, taidepuisto ja taidestudio. Kiinteistö sijaitsee pääosin valtion maalla.

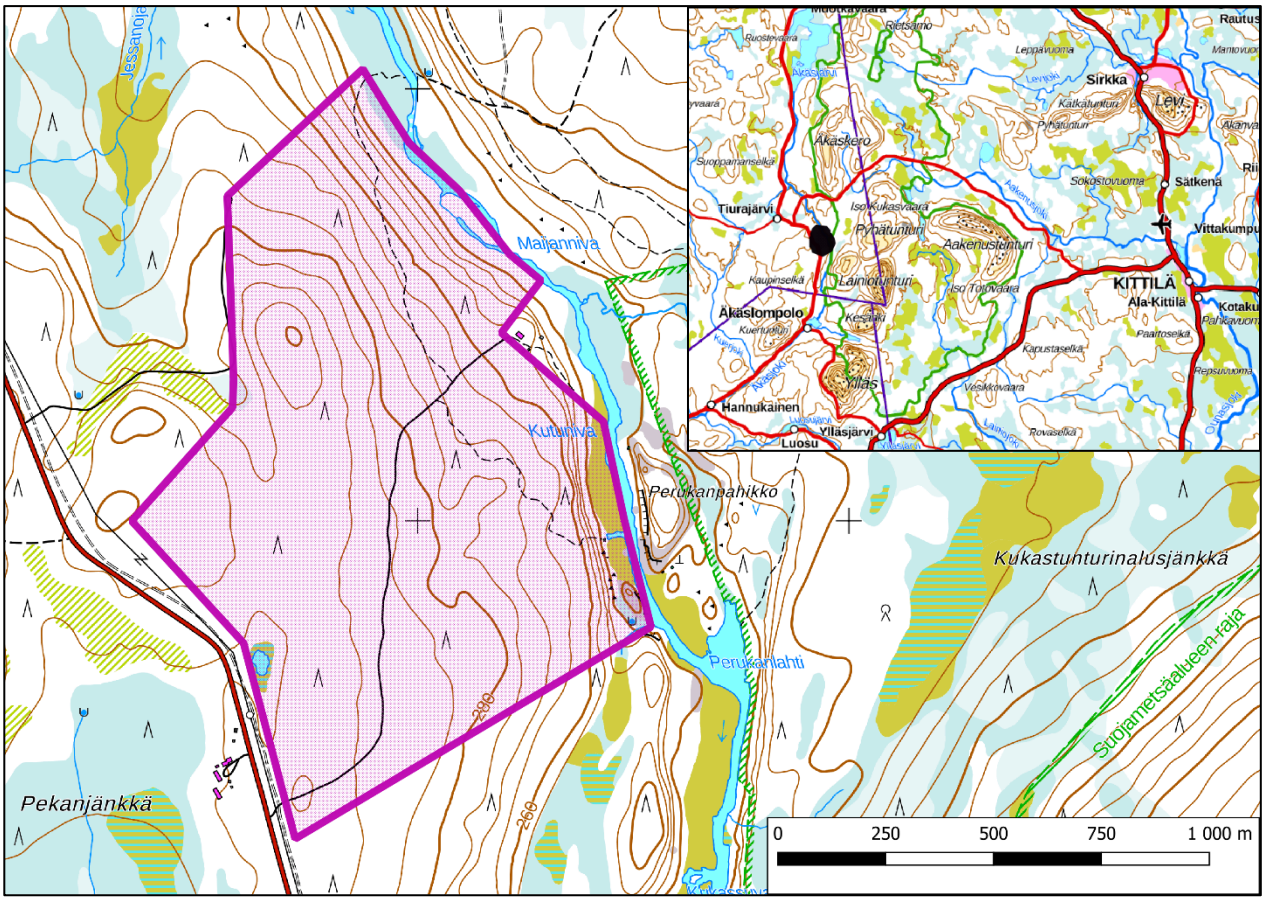

Kuva 1. Kukaslompolonvaaran asemakaava-alue on rajattu violetilla. Pienessä kartassa kohteen sijainti on merkitty mustalla.

Alueella on voimassa oleva vuonna 2003 laadittu Ylläksen osayleiskaava ja Tunturi-Lapin maakuntakaava vuodelta 2009. Osayleiskaavaan alueelle on merkitty loma-asuntoalue lähelle maantietä. Muu alue on osayleiskaavassa maa- ja metsätalousvaltaista aluetta. Maakuntakaavassa alue on osa Levi-Ylläs-Olos-Pallaksen matkailun vetovoima-aluetta. Koko alue on merkitty Metsähallituksen monikäyttömetsiksi. Metsähallitus on myös rajannut koko kaava-alueen alan maisemakohteeksi. Jyrkkä rinnealue on Metsähallituksen alue-ekologisessa suunnittelussa rajattu arvokkaana metsäelinympäristönä, ja sen alapuolinen osuus Äkäsjokea on rajattu pienveden lähiympäristönä. Arvokkaat metsäelinympäristöt ovat sellaisia metsien luontokohteita, jotka erottuvat ympäristöstään kasvupaikan erityispiirteiden tai puuston vuoksi (Metsähallitus 2022).

Luonnontieteellisen keskusmuseon ylläpitämästä laji.fi paikkatietojärjestelmästä on tilattu alueen lajitiedot. Kaava-aluerajauksen sisältä on kesäkuussa 2022 tehty havainto direktiivilajeihin lukeutuvasta lapinleinikistä. Lapinleinikki on EU:n luontodirektiivin II- ja IV-liitteiden laji sekä rauhoitettu koko maassa. Lisäksi alueelta on tiedossa aiemmat havainnot silmälläpidettävistä (NT) kuukkelista ja lapintiaisesta.

Luontokartoituksen teki biologi (FM) Niina Sankari 7.7.2022. Ajankohta oli sopiva luontotyyppien ja kasvillisuuden havainnoimiselle. Linnustoa havainnoitiin pintapuolisesti.

2 LUONTOKOHTEIDEN ARVOTTAMINEN JA SUOSITUKSET

Huomionarvoisten luontotyyppien ja lajien inventointien tausta-aineistossa on hyödynnetty seuraavia olemassa olevia paikkatietoaineistoja:

- Pohjavesialueet (SYKE)
- Arvokkaat kallioalueet (SYKE)
- Arvokkaat moreenimuodostumat (SYKE)
- Arvokkaat tuuli- ja rantakerrostumat (SYKE)
- Arvokkaat kivikot (SYKE)
- Soidensuojelun täydennysehdotus (SYKE)
- Suojellut alueet (SYKE)
- Valtakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet (SYKE)
- Huomionarvoinen lajisto (Luonnontieteellinen keskusmuseo / laji.fi)
- Kansainvälisesti tärkeät lintualueet IBA (Birdlife Suomi)
- Suomen tärkeät lintualueet FINIBA (Birdlife Suomi)
- Maakunnallisesti tärkeät lintualueet MAALI (Birdlife Suomi)
- Erityisen tärkeät elinympäristökuviot (Metsäkeskus)
- Metsätalouden monikäyttömetsät (Retkikartta, Metsähallitus)

Luontokohteiden arvottamisessa on hyödynnetty Luontoselvitykset ja luontovaikutusten arviointi (2021) - oppaan mukaista ohjeistusta. Luontokohteet ovat arvoluokiteltu neljään (4) eri luokkaan. Tässä on esitetty eri arvoluokat koskien kaavoitusta.

2.1 Luontokohteiden arvottaminen

Arvoluokka I: Lainsäädännöllä turvatut kohteet

Luonnonsuojelulain (1096/1996) 29 §:n mukaisia luontotyyppejä ei saa muuttaa niin, että luontotyypin ominaispiirteiden säilyminen kyseisellä alueella vaarantuu (Luonnonsuojelulaki 1096/1996). Luonnonsuojelulain mukaisen luontotyypin rajauksen tekee Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus.

Vesilain (587/2011) 11 §:n mukaan luonnontilaisen enintään kymmenen hehtaarin suuruisen fladan, kluuvijärven tai lähteen luonnontilan vaarantaminen on kiellettyä. Vesilain vesiluontotyyppien suojelu rajoittuu lain perustelujen mukaan itse vesimuodostumaan, mutta lain käytännön soveltamisessa vesimuodostuman lähiympäristö luetaan mukaan. (Vesilaki 587/2011). Lähteiksi luokitellaan lähteet, tihkupinnat ja lähdepurot.

Luontodirektiivin IV-liitteiden (a) lajien lisääntymis ja levähdyspaikat (sekä lajien tärkeät kulkuyhteydet ja siirtymäreitit). Luonnonsuojelulain 49 §:n perusteella luontodirektiivin liitteen IV lajit ovat yhteisön tärkeinä pitämiä eläin- ja kasvilajeja, alalajeja tai lajiryhmiä. Nämä lajit edellyttävät tiukkaa suojelua, ts. niiden tahallinen tappaminen, pyydystäminen, kerääminen, häiritseminen erityisesti pesinnän aikana sekä kaupallinen käyttö on kielletty. Näiden lajien lisääntymis- ja levähdyspaikkojen heikentäminen ja hävittäminen on kiellettyä.

Luonnonsuojelulain erityisesti suojeltavien lajien, **luontodirektiivin liitteen II lajien** ja **lintudirektiivin liitteen I lajien rajatut esiintymät.** Luonnonsuojelulain 47 §:n perusteella erityisesti suojeltavien lajien säilymiselle tärkeää esiintymispaikkaa ei saa hävittää eikä heikentää. Kielto tulee voimaan, kun ELY-keskus on rajannut esiintymispaikan ja tiedottanut siitä maanomistajalle. Luontodirektiivin II-liitteessä lueteltujen lajien merkittävien esiintymispaikkojen hävittäminen tai heikentäminen on kielletty luonnonsuojelulain 47 § 5 momentin mukaan. Elinpaikka on merkittävä, jos se vaikuttaa lajin suotuisan suojelun tason saavuttamiseen tai säilyttämiseen. Lintudirektiivin liitteen I-lajit ovat yhteisön tärkeinä pitämät lajit, joiden suojelemiseksi on osoitettava erityissuojelualueita (Natura 2000 -alueverkosto). Vastaava velvoite koskee säännöllisesti esiintyviä muuttolintuja erityisesti kosteikkojen osalta

Luonnonmuistomerkit ovat Luonnonsuojelulailla 23 § rauhoitettuja luonnonmuodostumia, mm puita, puuryhmiä, siirtolohkareita ja muita luonnonmuodostumia. Luonnonmuodostumia voidaan suojella muun muassa niiden kauneuden, harvinaisuuden, maisemallisen merkityksen tai tieteellisen arvon vuoksi. Rauhoitetun luonnonmuistomerkin vahingoittaminen tai turmelu on kielletty. Päätöksen kohteesta tekee viranomainen tai laitos, jonka alueella kohde sijaitsee.

Luonnonsuojelulain 39 §:n mukaiset rauhoitettujen lintujen merkityt pesäpuut tai suurten pesälintujen pesäpuut

Arvoluokka II: Erityisen tärkeät kohteet

- Luontotyyppi- ja lajiesiintymien muodostamat merkittävät kokonaisuudet. Kohde sisältää useita huomionarvoisia lajeja ja/tai luontotyyppejä.
- Uhanalaisten luontotyyppien sekä lajien merkittävät esiintymät (äärimmäisen uhanalainen CR, erittäin uhanalainen EN, vaarantunut VU). Uhanalaisiin luontotyyppeihin kuuluvat valtakunnallisesti uhanalaisiksi arvioidut luontotyypit.
- Luontodirektiivin liitteen I merkittävät esiintymät (ns. Natura luontotyypit)
- Lintudirektiivin liitteen I lajeille ja niitä vastaaville muuttolinnuille erittäin tärkeät pesimä-, levähdys-, ruokailu-, talvehtimis- ja sulkimisalueet. Tässä huomioidaan kohteen laajuus, lintujen määrä sekä merkitys lajille, esim. päämuuttoreitin varrella sijaitsevat alueet.
- LsL:n suojeltujen luontotyyppien merkittävät rajaamattomat esiintymät (erityisesti suojeltu, lintudirektiivi I)
- Luontodirektiivin liitteiden II ja IV lajien merkittävät esiintymät
- lepakoille tärkeät saalistusalueet

Arvoluokka III: Monimuotoisuutta turvaavat kohteet

Luontotyyppien ja lajiesiintymien muodostamat muut kokonaisuudet (ei merkittävä, yksittäinen ja/tai pieni esiintymä)

- Uhanalaisten luontotyyppien ja lajien ei-merkittävät esiintymät
- Luontodirektiivin liitteen I luontotyyppien muut esiintymät (ns. Natura-luontotyypit)
- Lintudirektiivin liitteen I lajeille ja niitä vastaaville muuttolinnuille tärkeät kohteet
- Luontodirektiivin liitteiden II ja IV(b) lajien muut esiintymät

Arvoluokka IV: Monimuotoisuutta tukevat kohteet

- Silmälläpidettävien (NT), puutteellisesti tunnettujen (DD) ja alueellisesti uhanalisten (RT) lajien ja luontotyyppien esiintymät
- Metsäkanalintujen soidinpaikat

- Muut monimuotoisuutta tukevat kohteet, mm.
    - vastuuluontotyypit
    - rauhoitettujen lajien esiintymät**.** Luonnonsuojelulain 42 §:n perusteella rauhoitetun kasvin tai sen osan poimiminen, kerääminen, irti leikkaaminen, juurineen ottaminen tai hävittäminen on kielletty. Rauhoittaminen ei kuitenkaan tarjoa lajeille lakisääteistä suojaa, sillä LsL 48 § ei estä alueen käyttämistä maa- ja metsätalouteen tai rakennustoimintaan. Tällöin on kuitenkin vältettävä vahingoittamista tai häiritsemistä. Lajin hävittämiselle tarvitaan kuitenkin poikkeuslupa ELY-keskukselta.

Näiden lisäksi on mahdollisuuksien mukaan huomioitu myös Metsälain 10 § kohteet.

2.2 Suositukset

Luokan 1 lainsäädännöllä turvattujen kohteiden luonnonarvoja heikentävä maankäyttö on pääsääntöisesti kielletty.

Luokan 2 ja 3 kohteet ovat luonnon monimuotoisuuden kannalta tärkeitä, mutta vailla suoraa lainsäädännön turvaa. Suositusten tavoitteena on näiden kohteiden nykyisen arvon ja monimuotoisuuden säilyttäminen tai parantaminen. Esimerkiksi erityisesti suojeltavan lajin rajaamattoman esiintymien osalta luontoselvitysten tekijän antamat suositukset voidaan sisällyttää myöhemmin tehtävään rajauspäätökseen.

Luokan 4 monimuotoisuutta tukevat kohteet ovat myös vailla lainsäädännön turvaa. Näille kohteille annetaan suosituksia kohteiden huomioonottamisessa jatkosuunnittelussa tai hoito- ja ennallistamistoimenpiteiden yhteydessä. Kohteet on hyvä huomioida mahdollisuuksien mukaan kaavoituksessa.

3 KUKASLOMPOLONVAARAN ASEMAKAAVA-ALUEEN YLEISKUVAUS

Asemakaava-alueen kallioperä koostuu lähinnä kvartsiitista ja arkoosigneissistä sekä pienialaisesti kiillegneissistä. Maaperä on hiekkamoreenia. Metsäkasvillisuusaluejaossa kaavoitusalue sijaitsee pohjoisboreaalisella Peräpohjolan vyöhykkeellä (4b) ja suokasvillisuusvyöhykejaossa Keski- ja Pohjois-Peräpohjolan aapasuovyöhykkeellä (4c). Eliömaantieteellisesti alue kuuluu Kittilän Lappiin (KiL) ja luontotyyppien uhanalaisuusarvioinnissa Pohjois-Suomen arviointialueeseen. Kohde ei sijaitse pohjavesialueella, eikä siellä ole rajattu arvokkaita geologisia muodostumia tai metsälain 10 §:n mukaisia kohteita. Kaavoitusalue ei sijaitse suojelualueella, mutta siihen välittömästi rajautuvat Äkäsjoen vesialueet ovat osa Tornionjoen-Muonionjoen vesistöalueen Natura-aluetta. Äkäsjoen itäpuolelle ulottuu Pallas-Yllästunturin kansallispuisto.

Valtaosa kaavoitusalueesta on harvaa mäntyvaltaista tuoreen kankaan metsää (Kuva 2). Kenttäkerroksen valtalajeina ovat mustikka, puolukka ja variksenmarja. Pohjakerroksessa kasvaa mm. seinäsammalta, metsäkerrossammalta ja kynsisammalia. Sekapuustona kasvaa kuusta ja hieskoivua. Lahopuuta on keskimäärin 5 m^3/ha. Paikoin ja pienialaisesti on lahopuuta runsaamminki. Vanhoja eri-ikäisiä kantoja on paljon, mutta monin paikoin metsä vaikuttaa jopa luonnontilaiselta järeine kilpikaarnaisine mäntyineen. Kuuset ovat selvästi mäntyjä nuorempia.

Kuva 2. Kukaslompolonvaaran asemakaava-alue on suurimmaksi osaksi harsintahakattua tuoretta tai kuivahkoa kangasmetsää.

Asemakaavoitusalueen länsireunan tuntumassa, lähellä Äkäslompolon tietä maasto on kumpuilevaa ja kivisempää kuin rinnealueella. Kaavoitusalueen länsiosa onkin suureksi osaksi kuivahkoa kangasta. Asemakaava-alueen keski-osassa toimii talvisin savottakahvila Elämänluukku, joka tarjoaa kahvilapalveluiden lisäksi vuokralle mm. lumikenkiä ja ahkioita.

Äkäsjoen länsirannassa on laaja saraluhta (Kuva 3). Kangasmetsärinne vaihettuu jyrkästi luhtaan, jonka valtalajeina kasvavat pullosara, jouhisara, vesisara, raate, kurjenjalka ja järvikorte. Hyllyvän sammalpinnan lajistoon lukeutuvat mm. haprarahkasammal ja luhtakuirisammal.

Kuva 3. Äkäsjoen länsirannalla on laaja saraluhta.

Asemakaavoitusalueella havaittiin inventoinnin yhteydessä silmälläpidettäviksi (NT) luokiteltua lintulajia: kuukkeli ja lapintiainen. Metsäviklo varoitteli lähellä jokirannan tuntumassa ja rinteellä nähtiin myös vihervarpunen ja urosmetso, mutta muuten linnustoa havaittiin niukasti mm. ajoittaisten sadekuurojen vuoksi. Alueella on siellä täällä pystylahopuita, jotka saattaisivat soveltua kolopesijöille. Pesiä ei luontoselvityksen maastotöissä kuitenkaan havaittu.

4 HUOMIONARVOISET KOHTEET SUOSITUKSINEEN

Kukaslompolonvaaran asemakaava-alueen luontoarvoista merkittävimmät sijaitsevat Äkäsjoen varressa. Alueelta löytyi yksi lähde ja yksi tihkupinta, joita turvaa vesilaki. Jokivarren ruohokorvet, lehtolaikku sekä Kukaslompolonvaaran koillis- ja itärinteen vanhan metsän luontotyypit on arvioitu erityisen tärkeisiin kohteisiin eli luokkaan 2 kuuluviksi luontoarvojen arvoluokituksessa. Muutamia lajihavaintojakin tehtiin. Kaikki huomionarvioiset kohteet on rajattu Kuvan 4 kartalle.

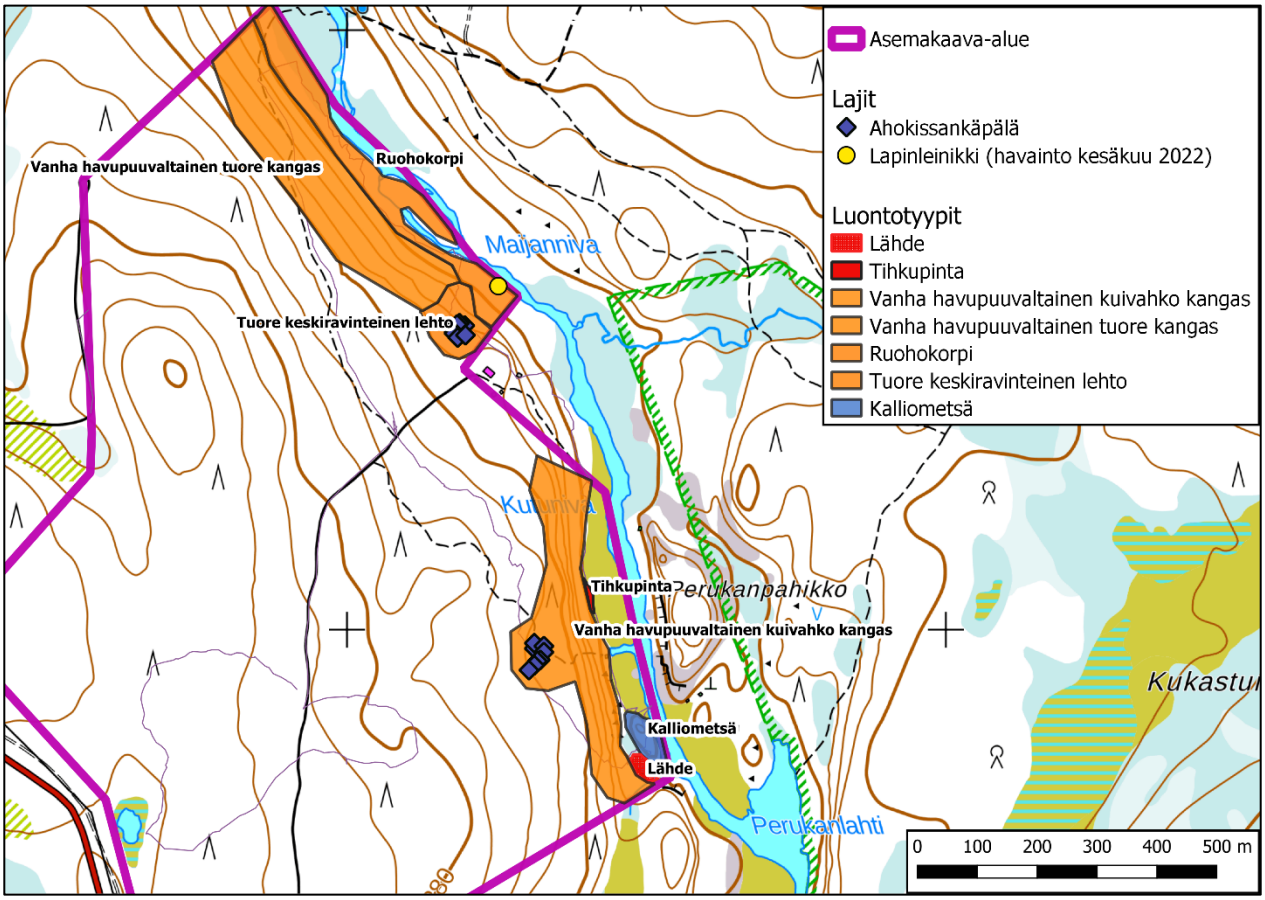

Kuva 4. Asemakaava-alueen huomionarvoiset luontokohteet. Punaiset ovat lainsäädännöllä turvattuja kohteita, oranssit erityisen tärkeitä kohteita ja sinisellä merkitty kalliometsä on muu monimuotoisuutta tukeva kohde.

4.1 Lähde ja tihkupinta

Kukaslompolonvaaran kaavoitusalueen kaakkoiskulmassa on pieni suonotkelmassa sijaitseva ja peruskartallekin merkitty lähde (Kuva 5). Sammallajisto on hyvin niukka, koska lähteessä ja reunoilla havaittiin vain hetesirppisammalta ja punasirppisammalta. Sammaliston perusteella lähde on mesotrofinen eli keskiravinteinen. Ympärillä olevassa suonotkelmassa kasvaa myös mm. rassisammalta, joka on lähteisten soiden tyyppilaji. Putkilokasvillisuus on niukkaa ja niin ikään keskiravinteisuutta ilmentävää, sillä lähteen ympäristössä havaittiin lähinnä riippasaraa, harmaasaraa, raatetta ja pohjanpajua.

Kuva 5. Keskiravinteinen lähde kaavoitusalueen kaakkoiskulmassa.

Pohjavesi purkautuu pintaan myös Kukaslompolonvaaran jyrkän rinteen alla Äkäsjoen rantaluhdan reunalla tihkupintamaisesti (Kuva 6). Luhtakasvillisuus on runsasta (mm. luhtakuirisammal). Lähdekasvillisuutta ilmentävät mm. hetehiirensammal ja purolähdesammal, joita kasvoi väinönputken ja pohjanruttojuuren lomassa.

Kuva 6. Tihkupinta, joka sijaitsee rinteen ja Äkäsjoen rantaluhdan välissä

Suositukset: Lähteet ja tihkupinnat ovat vesilain 11 §:n suojeltuja luontotyyppejä. Näin ollen Kukaslompolovaaran asemakaava-alueen kaakkoisnurkan lähde ja Äkäsjokivarren tihkupinta ovat **lainsäädännöllä turvattuja kohteita ja kuuluvat luontoarvojen arvoluokituksen luokkaan 1**. Luonnonarvojen turvaamiseksi lähteen ja tihkupinnan sekä niiden lähialueiden maankäyttöä tulee välttää, eikä vesitaloutta saa muuttaa ojituksilla tai lähialueelle ulottuvilla hakkuilla.

4.2 Vanhat havupuuvaltaiset kangasmetsät

Asemakaava-alueen itäosan jyrkässä rinteessä metsä on säilyttänyt luonnontilaisuutensa ja puustokin on eirakenteista. Kasvillisuustyyppi vaihtelee tuoreesta kankaasta kuivahkoon kankaaseen ja valtapuulaji kuusesta mäntyyn (Kuva 7). Paikoin kasvaa runsaasti nuorehkoa koivua. Lahopuujatkumo on hyvä, joskin paikoin lahopuuta on melko niukasti, noin 5 m³/ha. Mustikka, puolukka, juolukka ja variksenmarja vaihtelevat valtalajeina. Sammallajeista runsaammin kasvaa seinäsammalta, kynsisammalia sekä metsäkerrossammalta. Koivuissa havaittiin paljon taulakääpää ja lukuisilla havupuiden maapuurungoilla männynkynsikääpää. Kääpälajistoa ei kuitenkaan kartoitettu tarkemmin.

Kuva 7. Vasemmalla vanhaa tuoretta kangasta koillisrinteen ”tasanteella” ja oikealla itärinteen kuivahkoa kangasta.

Vanhan havupuuvaltaisen tuoreen kankaan kuvio on rajattu kuvan 4 huomionarvoisten kohteiden kartalle alueen koillisosaan. Kaavoitusalueen itärinteeseen savottakahvilan eteläpuolelle on rajattu vanhan havupuuvaltaisen kuivahkon kankaan kuvio, tosin todellisuudessa nämä luontotyypit vaihtelevat pitkin Kukaslompolonvaaran rinnettä. Lisäksi rinteessä on useita pieniä lehtomaisen kankaan laikkuja, joilla kasvaa metsävarpujen ohella mm. ruohokanukkaa, metsäimarretta ja metsäkurjenpolvea.

Suositukset: Vanhat havupuuvaltaiset tuoreet kankaat kuten myös vanhat havupuuvaltaiset kuivahkot kankaat on luontotyyppien uhanalaisuusarvioinnissa arvioitu erittäin uhanalaisiksi (EN) luontotyypeiksi koko maassa (Kontula & Raunio 2018). Kukaslompolonvaaran asemakaava-alueen vanhan metsän alueet on luontoselvityksessä arvioitu **erityisen tärkeiksi kohteiksi eli luokkaan 2**, koska ne muodostavat yhtenäisen arvokkaan luontokohteiden kokonaisuuden yhdessä muiden huomionarvoisten luontotyyppien kanssa. Lisäksi Metsähallitus on rajannut kyseiset alueet arvokkaiksi metsäelinympäristöiksi. Ne ovat luonto- ja erityiskohteita, jotka on siirretty Metsähallituksen omalla päätöksellä metsätaloustoimien ulkopuolelle tai rajoitettuun käsittelyyn. Näillä perusteilla vanhat metsät tulisi jättää nykytilaansa, eikä niille ole suotavaa kohdistaa rakennuksia tai muita maankäyttötoimia.

4.3 Ruohokorpi

Kukaslompolonvaaran itärinne viettää kohti Äkäsjokea paikoin hyvin jyrkästi. Rinteen alla on kapea ja paikoin katkeileva vyöhyke keskiravinteista korpikasvillisuutta (Kuva 8). Metsäkurjenpolvi, metsäimarre, kullero, niittyleinikki ja rentukka kasvavat runsaina vesisaran ja harmaasaran ohella. Erityisesti kaavoitusalueen koillisosassa Äkäsjoen varressa ruohokorvessa on pohjavesivaikutusta. Tihkupinnalla kasvaa edellä mainittujen putkilokasvien lisäksi pohjanruttojuurta ja pohjanhorsmaa. Pohjavesivaikutus näkyy selvimmin sammalistossa, jossa havaittiin mm. keuhkosammalta, hetehiirensammalta, purolähdesammalta ja lettolehväsammalta. Korpi on myös luhtainen, koska kurjenjalka ja pohjanpaju sekä sammalista luhtakuirisammal, korpilehväsammal, okarahkasammal ja haprarahkasammal muodostavat suursarojen ohella tiiviitä kasvustoja.

Kuva 8. Äkäsjokivarressa on lähteistä ja luhtaista ruohokorpea.

Suositukset: Ruohokorpi on määritetty luontotyyppien uhanalaisuusarvioinnissa vaarantuneeksi (VU) koko maassa (Kontula & Raunio 2018). Äkäsjokivarren ruohokorpi on määritetty **luokkaan 2 eli erityisen tärkeisiin kohteisiin,** koska ruohokorpi muodostaa yhtenäisen arvokkaan luontokohteiden kokonaisuuden yhdessä vanhan havupuuvaltaisen tuoreen kankaan ja tuoreen keskiravinteisen lehdon kanssa. Lisäksi ruohokorpi on direktiivilajeihin kuuluvan lapinleinikin kasvuympäristö (kts. kappale 4.6 Lajiesiintymät). Lähteinen ruohokorpi on monimuotoinen ja pienilmastoltaan omaleimainen elinympäristö metsäisen rinteen ja Äkäsjoen välissä. Korpi rajautuu Äkäsjokeen, joka kuuluu Tornionjoen-Muonionjoen vesistöalueen Natura-alueeseen. Näin ollen korven luonnontilaisuuden säilyminen tulee huomioida kaavoituksessa. Ojia ei tule kaivaa, jotta jokeen ei kohdistu ravinne- tai kiintoaineskuormitusta.

4.4 Tuore keskiravinteinen lehto

Savottakahvila Elämänluukun luoteispuolella on pienialainen tuore keskiravinteinen lehtolaikku (Kuva 9). Metsäkurjenpolvi ja metsäimarre ovat valtalajit. Runsaina kasvavat lisäksi kultapiisku, huopaohdake, nuokkutalvikki, kullero, niittyleinikki ja kataja. Lisäksi lehtolaikulla kasvaa runsaana silmälläpidettävää (NT) ahokissankäpälää (kts. kappale 4.6 Lajiesiintymät). Sammalkerros on epäyhtenäinen, ja koostuu pääosin metsäkerrossammalesta. Maaperä ei ole varsinaisesti multaa kuten lehdoissa yleensä, mutta varpukasvillisuus on hyvin niukkaa.

Kuva 9. Pieni tuoreen lehdon laikku savottakahvila Elämänluukun luoteispuolella. Paikalla kasvaa runsaasti ahokissankäpälää.

Suositukset: Tuoreet keskiravinteiset lehdot on luontotyyppien uhanalaisuustarkastelussa arvioitu koko maassa vaarantuneeksi (VU) (Kontula & Raunio 2018). Vaikka Kukaslompolonvaaran asemakaava-alueen lehtolaikku on pienialainen, se on tärkeä osa kohteen kokonaismonimuotoisuutta yhdessä vanhan havupuuvaltaisen tuoreen kankaan ja ruohokorven kanssa. Tällä perusteella sen katsotaan kuuluvan **erityisen tärkeisiin kohteisiin eli luontoarvojen arvoluokituksen luokkaan 2**. Muusta kasvillisuudesta selvästi poikkeava tuore keskiravinteinen lehtolaikku on hyvä huomioida kaavoituksessa ja jättää maankäytön ulkopuolelle.

4.5 Kalliometsä

Äkäsjoen varressa aivan kaavoitusalueen kaakkoiskulmauksessa on muusta alueesta erillinen, noin viisi metriä korkea kalliokko (Kuva 10). Kivipinnoilla havaittiin lähinnä pohjankivisammalta, nuorasammalta, kynsisammalia sekä poronjäkäliä ja torvijäkäliä, joten kallio lienee karuhko silikaattikallio. Puusto vaikuttaa luonnontilaiselta, mutta lahopuuta on niukasti. Kalliokko on määritetty kalliometsän luontotyypiksi, koska puuston latvuspeittävyys on yli 30 %. Kalliolla harrastetaan suunnistusta, koska siellä havaittiin suunnistusrasti.

Suositukset: Kalliometsät on arvioitu koko maassa silmälläpidettäväksi (NT) luontotyypiksi (Kontula & Raunio 2018). Pohjois-Suomessa ne ovat kuitenkin säilyvä (LC) luontotyyppi. Tämän vuoksi luontoselvityksessä Äkäsjoen kalliometsän arvioidaan lukeutuvan muihin monimuotoisuutta tukeviin kohteisiin kuuluvaksi. Koska kalliolla ei havaittu erityistä eliölajistoa eikä kalkkivaikutusta, ei sille aseteta erityisiä suosituksia ja se säilynee nykytilassaan joka tapauksessa.

Kuva 10. Kalliometsä asemakaava-alueen kaakkoisosassa.

4.6 Lajiesiintymät

Kesäkuussa 2022 on havaittu EU:n luontodirektiivin II- ja IV-liitteiden lajeihin kuuluvaa lapinleinikkiä noin sadan yksilön verran lähellä Maijannivaa. Luontoselvityksen maastotöissä lajia ei havaittu. Jokivarren ruohokorvessa lapinleinikkiä saattaa kasvaa muuallakin kuin Maijannivan lähistöllä.

Ylempänä Kukaslompolonvaaran rinteessä havaittiin kaksi ahokissankäpälän esiintymää. Kaakkoisempi näistä sijaitsee lehtomaisen kankaan painanteessa, missä metsävarpujen lisäksi kasvaa melko runsaasti metsäkurjenpolvea (Kuva 11). Toinen ahokissankäpäläesiintymä on tuoreen lehdon laikulla lähellä savottakahvilaa.

Suositukset: Direktiivilaji lapinleinikin esiintymän arvioidaan luontoselvityksessä olevan pienehkön, joten se lukeutuu **monimuotoisuutta turvaaviin kohteisiin eli luontoarvojen arvoluokituksen mukaiseen luokkaan 3**. Lapinleinikin kasvupaikka tulisi säilyttää luonnontilaisena, sillä lajia ei löytynyt muualta kaavoitusalueelta, eikä se siten ole runsas alueella. Lisäksi kasvupaikka sijaitsee erityisen tärkeäksi kohteeksi arvioidussa jokirannan ruohokorvessa.

Ahokissankäpälä silmälläpidettävänä lajina kuuluu **luokkaan 4 eli monimuotoisuutta tukeviin kohteisiin**. Kaakkoisemman esiintymän läpi kulkee polku Äkäsjoen rantaan. Polkua voi jatkossakin huoletta käyttää, mutta esiintymän lähistön puusto olisi hyvä säilyttää nykyisellään. Esiintymä on rajattu yhteen huomionarvoisen vanhan havupuuvaltaisen kuivahkon kankaan kanssa, joten kokonaisuuden huomioiminen kaavoituksessa turvaisi monimuotoisuutta. Toinen ahokissankäpäläesiintymä sijaitsee erityisen tärkeisiin kohteisiin arvioidulla tuoreen lehdon laikulla.

Kuva 11. Silmälläpidettävää ahokissankäpälää kasvaa lehtomaisen kankaan painanteessa asemakaava-alueen kaakkoisosassa.

5 MUUT SUOSITUKSET

Luontoselvityksen maastotöissä havainnoitiin luontodirektiivin liitteiden II ja IV eliölajistoa sekä sopivaa elinympäristöä direktiivilajeille. Direktiiviliitteiden putkilokasvi- ja sammallajeja ei ole havaittu lapinleinikkiä lukuun ottamatta (vrt. kappale 4.6 Lajiesiintymät). Alueella ei vaikuttanut olevan sopivaa ympäristöä viitasammakoille. Äkäsjoen laaja saraluhta lienee keväällä kokonaan veden alla, eikä siinä ole lainkaan mättäikköjä. Muualla rantavyöhyke on pajukkoinen, eikä sellaisenaan ole tyypillistä viitasammakkoympäristöä. Lepakoita tai niiden pesäpaikkoja ei luontoselvityksen maastotöissä havaittu. On kuitenkin todennäköistä, että alueella on saalistavia tai ohilentäviä lepakoita. Asemakaavoitusalueen eteläpuolella, Kukaslompolon asemakaava-alueella on havaittu luontoselvityksen maastotöissä pohjanlepakoita (Korvenpää 2021). Lepakot suosivat maanteitä ja rakennusten avoimia ympäristöjä saalistuksessa, joten kaavoituksesta ei katsota olevan haittaa lepakoille.

Ylläksen alueelta on useampia havaintoja luontodirektiivin liitteen II ja IV lajeihin kuuluvasta saukosta. On mahdollista, että saukko liikkuu myös Äkäsjokea pitkin. on kuitenkin epäytodennäköistä, että alueella olisi saukolle sopivaa pesintäympäristöä.

Rakentamista ei suositella kovin korkealle Kukaslompolonvaaran rinteeseen, koska korkealle harvapuustoiseen metsään rakennetut loma-asunnot saattaisivat näkyä Yllästunturien rinteille saakka. Puuston peitteisyyden sekä rakennusten maltillinen koko ja korkeus sekä tiestön suunnittelu edesauttavat maiseman säilymistä. Puustoa tulee säilyttää myös rakennusten edessä. Muutoinkin olisi hyvä säästää mahdollisimman paljon vanhaa puustoa sekä erityisesti lahopuustokeskittymiä.

Rantasauna ja muut rakennelmat rannan tuntumaan olisi hyvä keskittää paikoille, joissa rakennelmia on ollut ennestään. Jos rantaan kuitenkin rakennetaan kokonaan uusille kohdille, rantapuustoa tulee säilyttää mahdollisimman paljon rakenteiden edessä, jotta rannan tuntumassa rakennukset sulautuvat paremmin maisemaan myös järveltä ja maaston korkeilta kohdilta (mm. tunturien huipuilta) katsottaessa. Rannan tuntumassa tulee huolehtia vesien suojelusta, koska Äkäsjoki on osa Tornionjoen-Muonionjoen vesistöalueen Natura-aluetta. Huomattavan korkeita

maansiirtoja rakennusten pohja-alueeksi ei tulisi tehdä. Lisäksi rakennusten väritys tulisi olla sellainen, että rakennukset sopivat ympäristöön eri vuodenaikoina.

LÄHDELUETTELO

Geologian tutkimuskeskus 2022: Maa- ja kallioperä, rakentaminen ja maankäytön suunnittelu. Verkkopalvelu https://gtkdata.gtk.fi/Maankamara/index.html. Viitattu 21.11.2022

Hotanen, J.-P., Nousiainen, H., Mäkipää, R., Reinikainen, A. & Tonteri, T. 2008: Metsätyypit – opas kasvupaikkojen luokitteluun. Metsäntutkimuslaitos. Metsäkustannus Oy. Helsinki.

Hyvärinen, E., Juslen, A, Kemppainen, E., Uddström, A. & Liukko, U-M. (toim.) 2019: Suomen lajien uhanalaisuus. Punainen kirja 2019. Ympäristöministeriö. Suomen ympäristökeskus. Garno Oy, Helsinki.

Kontula, T. & Raunio, A. (toim.) 2018: Suomen luontotyyppien uhanalaisuus 2018. Luontotyyppien punainen kirja. Osa 2: Luontotyyppien kuvaukset. Suomen ympäristökeskus. Suomen Ympäristö 5/2018. Verkkojulkaisu http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-11-4819-4.

Korvenpää, T. 2021: Kukaslompolon asemakaavan luontoselvitys. https://www.asemakaava.fi/wp-content/uploads/2022/10/Selostus_Liite_4_Kukaslompolon-asemakaavan-luontoselvitys.pdf. Viitattu 23.11.2022.

Lapin liitto 2022: Tunturi-Lapin maakuntakaava. https://www.lapinliitto.fi/aluesuunnittelu/maakuntakaavoitus/voimassa-olevat-maakuntakaavat/tunturi-lapin-maakuntakaava/. Viitattu 21.11.2022.

Luonnonsuojelulaki 1096/1996
29 § Suojellut luontotyypit
46 § Uhanalaiset lajit
47 § Lajien esiintymäpaikkojen suojelu

Metsähallitus 2022 (a): Retkikartta.fi – verkkopalvelu. https://retkikartta.fi/. Viitattu 21.11.2022.

Metsähallitus 2022 (b): Monikäyttömetsien monimuotoisuus. https://www.metsa.fi/luonto-ja-kulttuuriperinto/metsatalous-ja-ymparisto/monimuotoisuuden-edistaminen/. Viitattu 21.11.2022.

Metsäkeskus 2022: Erityisen tärkeät elinympäristöt. Verkkopalvelu https://www.metsakeskus.fi/fi/avoin-metsa-ja-luontotieto/luontotietoaineistot/erityisen-tarkeat-elinymparistot. Viitattu 21.11.2022.

Metsälaki 1093/1996
10 § Monimuotoisuuden säilyttäminen ja erityisen tärkeät elinympäristöt

Muonion kunta 2022: Ylläksen osayleiskaava. https://www.muonio.fi/media/tekninen-toimisto/kaavoitus/yllaksen-osayleiskaava.pdf. Viitattu 21.11.2022.

Mäkelä, K. & Salo, P. 2021: Luontoselvitykset ja luontovaikutusten arviointi. Opas tekijälle, tilaajalle ja viranomaiselle. Suomen ympäristökeskus ja ympäristöministeriö. Suomen ympäristökeskuksen raportteja 47/2021.

Paikkatietoikkuna 2022: Maanmittauslaitoksen ylläpitämä verkkosivusto. https://kartta.paikkatietoikkuna.fi. Viitattu 21.11.2022.

ProAgria Etelä-Suomi 2016: Maisema. Opas arvokkaiden maisema-alueiden maankäytön suunnitteluun.

Suomen lajitietokeskus 2022: Luonnontieteellisen keskusmuseon ylläpitämä verkkosivusto. www.laji.fi. Viitattu 21.11.2022.

Suomen ympäristökeskus 2022: Lapio-latauspalvelu. http://paikkatieto.ymparisto.fi/lapio/latauspalvelu.html. Viitattu 21.11.2022.

Vesilaki 587/2011
2 luku 11 § Eräiden vesiluontotyyppien suojelu

Ympäristöhallinnon yhteinen verkkopalvelu Ymparisto.fi 2019: Tornionjoen-Muonionjoen vesistöalue. https://www.ymparisto.fi/fi-fi/luonto/suojelualueet/natura_2000_alueet/tornionjoenmuonionjoen_vesistoalue(6144). Viitattu 7.11.2022.

Ympäristöministeriö & Suomen ympäristökeskus (2021). Suomen lajien alueellinen uhanalaisuusarviointi 2020. https://www.ymparisto.fi/punainenlista